

CYBERPESTEN EN CYBERHATE

Vlaamse kinderen en jongeren zijn graag en veel online en mobiel, maar soms worden ze slachtoffer of zijn ze dader van cyberpesten en cyberhate. De Vlaamse Jeugdraad roept beleidsmakers op om oog te hebben voor deze problematiek en reikt in dit advies oplossingen aan.

VLAAMSE JEUGDRAAD	
2 juni 2010	ADVIES 10/09

CYBERPESTEN EN CYBERHATE

De Vlaamse Jeugdraad in vergadering op 2 juni 2010 onder voorzitterschap van Stijn Jacobs en waarbij aanwezig waren:

Yasmina Akhandaf, Dagmar Beernaert, Hakim Benichou, Frederik Cappelle, Lies Corneillie, Joris De Bleser, Kwinten Fort, Mieke Nolf, Marlies Smit, Tom Van Den Borne, Jo Van de Weghe

Brengt *unaniem* het volgende advies uit:

1. Situering

Nieuwe informatie- en communicatietechnologieën hebben de deur opengezet voor nieuwe vormen van pesten. Het klassieke pesten kreeg een verlengstuk via gsm en internet. Want een impulsief smsje of minder geslaagde foto online zijn soms minder onschuldig dan ze lijken. Berichten op het internet hebben een quasi mondiaal bereik. Iedereen kan ze lezen en opnieuw delen met anderen. En berichten of pagina's op het internet staan er vaak ook veel langer dan je zelf zou willen.

Cyberpesten is het herhaaldelijk verspreiden van berichten via gsm of internet met de intentie om een welbepaalde persoon te kwetsen. In 2005 voerde de universiteit van Antwerpen een onderzoek uit naar cyberpesten bij jongeren in Vlaanderen¹. Hieruit bleek dat maar liefst 11% van de Vlaamse jongeren in de drie maanden voorafgaand aan het onderzoek slachtoffer werd van cyberpesten. Het fenomeen is even verspreid als het klassieke pesten, maar ouders zijn zich hier minder van bewust. Uit Belgisch onderzoek blijkt dat zij cyberpesten zelfs behoorlijk onderschatten.

Maar ook jongeren zijn er zich soms maar ten dele bewust van. Zo komen ze soms met negatieve boodschappen in contact, maar percipiëren ze deze niet meteen als cyberpesten. Daarom werd in het Vlaamse onderzoek ook impliciet gepolst naar dit fenomeen. Hieruit bleek dat maar liefst 60% van de ondervraagden in de drie maanden voor het onderzoek wel in contact kwam met een of andere vorm van mogelijk kwetsende internet- of gsmberichten.

Cyberhate is een bijzondere vorm van cybergeweld. Deze vorm van 'digitaal pesten' beslaat alle uitingen van haat (discriminerende uitlatingen, pesterijen, beledigingen) op internet of via gsm tegen personen op basis van hun huidskleur, zogenaamd 'ras', afkomst, seksuele geaardheid, handicap, ziekte, geloof, ... Groeperingen proberen via internet en sociale netwerksites jongeren voor hun haatdragend gedachtegoed te winnen. En net als cyberpesten is ook cyberhate strafbaar.

Vlaamse jongeren zijn veel online en heel mobiel. Maar liefst 96% van de 12- tot 18-jarigen in Vlaanderen heeft toegang tot internet en meer dan de helft van hen heeft een eigen gsm². Media maken deel uit van hun leven en zorgen voor veel plezier. Maar als je gepest wordt, kan het moeilijk

¹ Verkennend onderzoek naar cyberpesten bij jongeren in Vlaanderen, Universiteit Antwerpen, 2006.

² Apestaartjaren 3, Jeugdwerknet en Graffiti, 2010.

zijn om hieraan te ontsnappen en een oplossing te vinden. De Vlaamse Jeugdraad vindt het hoog tijd om politici en het brede publiek wakker te schudden. Tijdens de AV² van april 2010 behandelden we het thema vanuit het standpunt van de jongeren. Na het stellingengesprek met Gie Deboutte (Vlaams Netwerk Kies Kleur tegen Pesten), Sofie D'Hulster (Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding), Sibille Declercq (Kinder- en Jongerentelefoon) en Michel Walraeve (Universiteit Antwerpen) formuleerde het publiek de aandachtspunten die het vertrekpunt vormen voor dit advies.

2. Motivering

2.1 Mediawijsheid de sleutel?

Heel wat kinderen en jongeren zijn zich niet bewust van de risico's die ze lopen op het internet. Ze springen soms laks om met hun paswoord of persoonlijke gegevens waardoor ze mensen met minder goede bedoelingen toegang verschaffen tot hun profiel of mailbox. Het is belangrijk dat kinderen en jongeren leren hoe ze op een verstandige en veilige manier gebruik kunnen maken van nieuwe informatie- en communicatietechnologieën. Dit door hen bewust te maken van de mogelijke valkuilen en hen de nodige kritische zin mee te geven. We spreken over **mediawijsheid**. Een degelijk beleid mediawijsheid vormt ook **de sleutel tot de preventie van cyberpesten**. Het is evident dat mediawijsheid in dit kader niet alleen van belang is voor kinderen en jongeren. Volwassenen hebben er minstens evenveel baat bij om in te schatten hoe de vork nu precies aan de steel zit.

Beleidsmakers hebben begrepen dat er nood is aan visie en acties om de bevolking mediawijzer te maken. Minister van Media, Ingrid Lieten, werkt momenteel aan de oprichting van een kenniscentrum mediawijsheid³. Binnen dit op te richten **kenniscentrum mediawijsheid** zien we graag **expliciet aandacht voor cyberpesten en cyberhate**. Met de juiste bagage op zak zijn kinderen en jongeren weerbaarder om zelf een oplossing te vinden wanneer ze zich in een pestsituatie bevinden. Daarnaast zullen kinderen en jongeren die zich beter bewust zijn van de mogelijke gevolgen van cyberpesten en cyberhate, minder snel geneigd zijn om te pesten. Heel wat jongeren kunnen momenteel hun ei nog niet kwijt als het fout gaat. Daarom pleit de Vlaamse Jeugdraad voor brede **informatie- en sensibiliserings-campagnes** over cyberpesten en cyberhate **op maat van kinderen en jongeren**. Verdere ondersteuning voor initiatieven als het Vlaams Netwerk Kies Kleur tegen Pesten en de Week van en de Vlaamse Week tegen pesten lijkt ons onontbeerlijk.

We rekenen erop dat het kenniscentrum mediawijsheid ook de hand reikt naar volwassenen. Voor de groep van **ouders en begeleiders** is het belangrijk dat ze zich bewust zijn van het fenomeen en de signalen van jongeren oppikken. Er is al veel werk verricht om pesten uit de taboesfeer te halen, maar cyberpesten wordt soms nog afgedaan als een randfenomeen. Via **informatieve websites, brochures en vormingen op maat** horen volwassenen een zicht te krijgen op de gepaste instrumenten om jongeren te helpen. Zo kunnen ze samen met de jongeren komen tot een oplossing, een positief alternatief.

2.2 De rol van de school

Waar het klassieke pesten zich vaak afspeelt op de speelplaats, tijdens de schooluren, floreert het cyberpesten ook voor en na schooltijd. We zien een belangrijke rol weggelegd voor lokale actoren. De school in het bijzonder kan een bewust beleid voeren om (cyber)pesten en cyberhate te

³ Beleidsnota Media 2009-2014

voorkomen en in te dijken. Ze kan ook de brug slaan naar andere lokale partners zoals jeugdverenigingen en sportorganisaties, waar de drempel om over (cyber)pesten te praten vaak nog lager is.

Een eerste stap zit in het implementeren van de eerder vermelde mediawijsheid. De Vlaamse Jeugdraad juicht toe dat de **eindtermen ICT** in het onderwijs zijn opgenomen. We vragen om mediawijsheid heel concreet uit te werken doorheen de schoolloopbaan van **kinderen en jongeren**, in uiteenlopende vakken en activiteiten binnen en buiten de schoolmuren.

Verder kan een school ook kiezen om formeel vast te leggen hoe de schoolgemeenschap om gaat met cyberpesten en pesten in het algemeen. We pleiten voor een **uniforme aanpak** van (cyber)pesten en cyberhate en zien dit bij voorkeur **vervat in het schoolreglement**. Dit laat de school en het lerarenkorps toe om van meet af aan goede afspraken te maken met leerlingen over wat kan en niet kan en maakt het thema ook meteen bespreekbaar bij beide groepen. Zo een reglement komt er bij voorkeur in samenspraak met alle actoren: leerkrachten, leerlingen en ouders. Gaande van het definiëren van de problematiek tot de aanpak en mogelijke sanctionering ervan, de mening van kinderen en jongeren is onmisbaar om tot een gedragen anti-pestcharter te komen. Hierin kan de schoolgemeenschap aandachtspunten in opnemen die cyberpesten voorkomen of indijken. Die worden bij voorkeur vertaald in concrete werk- en aandachtspunten die zich laten terugvinden in (de realisatie van) het **schoolwerkplan** (cf. zorgbeleid, GOK-beleid, communicatiebeleid, participatiebeleid, zorg voor klas- en leefklimaat, verbintenis CLB-school, nascholingsbeleid, ...).

Aandachtspunten bij de opmaak en uitvoer van zo een anti-pestcharter en anti-pestbeleid zijn:

- een **hecht schoolklimaat** waar **kinderen en jongeren** kunnen **participeren** aan het bepalen van de regels;
- een schoolgemeenschap waar de **drempel laag genoeg** is om openlijk te kunnen praten over (cyber)pesten en cyberhate;
- een plek waar ook **ouders, vrienden en medeleerlingen** naar voren komen als **vertrouwenspersonen en 'ambassadeurs'** tegen pesten.

Maar wat kan een school dan concreet doen als het toch fout loopt? Noch de gepeste, noch de pester hebben er baat bij om in het openbaar als slachtoffer of dader naar voren gehaald te worden. De Vlaamse Jeugdraad gelooft in de kracht van de jongeren zelf en pleit ervoor dat zij de nodige **kansen** krijgen om een voor hen beiden goede uitweg te vinden voor hun probleem. Jongeren zullen hun verantwoordelijkheid sneller en grondiger opnemen in een context veiligheid en vertrouwen garandeert. Een cultuur van dialoog, participatie, samenwerking en bemiddeling geniet ook daarom de voorkeur. In zo een veilige omgeving geef je jongeren de kans om te praten over hun probleem en kunnen een slachtoffer en dader eventueel samen met een begeleider praten over de situatie en naar een uitkomst zoeken.

We pleiten in dit kader voor een **ondersteuningsbeleid** vanuit Vlaanderen dat scholen de nodige tools aanreikt om om te gaan met de problematiek. Binnen dit ondersteuningsbeleid dient ingezet te worden op de vermelde schoolcultuur van dialoog, participatie, samenwerking en bemiddeling. Deze elementen zijn cruciaal in het uitwerken van een geslaagd anti-pestbeleid.

2.3 Buiten de schoolmuren

Zoals gezegd reikt cyberpesten verder dan de schoolmuren. Ook buiten de school horen begeleiders, ouders en vrienden alert te zijn voor cyberpesten en -hate. Begeleiders in het jeugdwerk, sportclubs, muziekscholen en andere verenigingen kunnen een sleutelrol spelen in het signaleren en indijken van pestsituaties. De Vlaamse Jeugdraad vindt het ook belangrijk dat lokale partners als deze en schoolgemeenschappen elkaar vinden om deze problematiek aan de kaak te stellen. Binnen deze verenigingen is de drempel vaak lager om te praten over zulke problemen dan op de schoolbanken.

Precies daarom vindt de Vlaamse Jeugdraad het onontbeerlijk dat mediawijsheid verder gaat dan de schoolcontext. De brede bevolking heeft er baat bij om op een goede en verstandige manier om te gaan met nieuwe informatie- en communicatie-technologieën. De Vlaamse Jeugdraad ziet de **massamedia** als een belangrijke partner in deze **bewustmakingscampagnes**. Via magazines, radio en tv kan het brede publiek gesensibiliseerd worden. Daarnaast pleit de Vlaamse Jeugdraad voor **vormingen op maat** binnen de verschillende sectoren: onderwijs, sociaal-cultureel werk voor jeugd en volwassenen, cultuur, sport,... Maar dit op een gecoördineerde manier. We zien het **kenniscentrum mediawijsheid** als het orgaan bij uitstek om de acties en initiatieven te coördineren, liefst in **samenwerking met de beleidsdomeinen Media, Jeugd, Welzijn en Onderwijs**.

2.4 Toegankelijke meldpunten cyberhate

Gezien het specifieke karakter van cyberhate vindt de Vlaamse Jeugdraad het bijzonder belangrijk dat kinderen, jongeren en bij uitbreiding het brede publiek weten waar ze terecht kunnen om boodschappen die haat en/of discriminatie promoten, te melden.

Om ervoor te zorgen dat iedereen op een leuke manier kan blijven genieten van het internet, maakte het **Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding** de brochure 'Delete Cyberhate'. Deze bevat informatie over het hoe en wat van cyberhate, geeft een overzicht van de wettelijke bepalingen en geeft gebruikers ook tips wat te doen als je op cyberhate stuit.

Daarnaast is er ook het online meldpunt **eCops**⁴ van de federale politie waar je met klachten terecht kan.

Deze meldpunten zijn weinig bekend bij het brede publiek. De Vlaamse Jeugdraad is vragende partij om deze meldpunten in de kijker te zetten, in het bijzonder bij kinderen en jongeren. In combinatie met een correcte en transparante opvolging van de klachten zal dit de toegankelijkheid ervan nog verhogen.

⁴ www.ecops.be

3. Advies

Cyberpesten en cyberhate verdienen aandacht binnen onze maatschappij. Daarom pleit de Vlaamse Jeugdraad om:

- bijzondere aandacht te besteden aan cyberpesten en cyberhate binnen het nieuw op te richten **kenniscentrum mediawijsheid**. Wij zien hiervoor concreet volgende opdrachten weggelegd:
 - het realiseren van informatie- en sensibiliseringscampagnes op maat van jongeren;
 - het realiseren van informatie- en sensibiliseringscampagnes voor het brede publiek via massamedia;
 - in samenwerking met de betrokken sectoren, vormingen 'cyberpesten en cyberhate' uitwerken op maat van begeleiders;
 - dit alles te doen in samenwerking met de domeinen Onderwijs, Jeugd, Media en Welzijn.

- een **ondersteuningsprogramma** voor **scholen** voor de aanpak van de (cyber)pestproblematiek met specifieke aandacht voor een schoolcultuur van dialoog, participatie, samenwerking en bemiddeling.

- het **Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding en het meldpunt eCops** van de federale politie bekend te maken bij het brede publiek en kinderen en jongeren in het bijzonder als meldpunten cyberhate.